

Universal Declaration of Human Rights - Mende

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Dunya Lahi Nuvuu Lonyisia Va

Magona Yepei

A jifa kiliyei na ke numu vuu kpɛɛɛ ti maa hɛwulei lo towa kpaupau le laha va, tɔnya kɛɛ ndilɛli dunyihu.

A jifa ngawulɛɛhu kɛɛ baagbuala nuvugaa ti lonyisia ma ti wanga a pie hindangaa na hii i wotea a namahugili waa nuvu ma, dunya ninahu mia mahoinɔ muvu i gu i yepe kia ngi longɔla, kɛɛ ngi lanayei kɛɛ ngi lima hinda.

A jifa maa ii houni nu mu vuu i wote a ko gɔmɔ mahaya nyamu nyamu kɛɛ nduwɔ ya yeya, ke mahoinɔɛ sawei i nuvu lonyii mavale,

A jifa mahoinɔ ndiamoyei na ndɔlesialuah u i lɛgulo ma,

A jifa nungei nasia ti ndɔlei kpɛɛ ti woyilei na hu ti lanaya genga kolo yayilingɔihu,

Kɛɛ nuvu lɔnya, ngi nuvu ya, ngi yeyei kɛɛ hindui taa nyahii ti lonyei maahewu lei, kɛɛ gboma ti ti lia yilinga ko yange yange kɛɛ ndevu yekpe la i lɛ gulo ma.

A jifa ndɔlei nasia ti dunyi hu ti lahei wumbua a ngoyila kɔɔ ti to ke baago ma a yelo na nuvu va kɛɛ ngi lɔnya ya va,

A jifa kiliyei yaa numu kpɛɛɛhu hinda yayilingɔi ji a lɛlo gulo ma,

Fale naa

Komɛwai na ta toli a

Genɛla Asembili

Ndɛnga Ye

Dunya Lahei ji nuvu lonyinsia va i wote a ɲaiki numui kpɛɛɛ kɛɛ ndɔlei kpɛɛɛ va nahii ke numu gbi ɔɔ ngoyila hugbate gbi na hinda yayilingɔi ji ngi ɛnmahu kpɔtu i lapi kpugu kpugu a numu gaalahu wie i to ke bagɔma iye tɔnei jisias ma kɛɛ hugbɛmboi jisias nungei nasia weti yei ndɔɔ kpɛɛ hugbatai ji hu, kɛɛ nasia ti ndɔlongaa hu nahi tii yee ndɔlo kpɛɛ hugbatei jisias bu.

1. Ngayilii Ye Ngilei

Numuvuisia Kpɛɛɛ ta ti le tɛ ye nduwɔ ya hu, tao ti nuvu yei kɛɛ ti lɔnyi maa hɛwungɔ. Kiiya kɛɛ hindaluuhu gɔɔla a yelo ti hun. Fale mahoungɔ ti ti nyɔnyɔhu hoi kia ndeegaa.

2. Ngayilii Ye Fele Yei

Hugbatei ji numu kpɛɛɛ lo va, nu genyei, ngi luwu yegii, nyaha ɔɔ hindgo, nu layia, Ngewɔi na a feli, ngi gilii yei, ngi le gi kɛɛ ngi gbate ii ma.

Tao maa ii houni nduahu ge i waa nungaa luahu jifa tii gbuani ndɔɔ yilahu, ɔɔ jifa tia heini ti yekpe va ɔɔ tii yekpe va.

3. Ngayilii Ye Sawa Yei

Nuvuu gbi ngi lɔnya mia kɔɔ ndevu i ye ngi hu, kɔɔ aa ye nuu bu, tao kɔɔ mahungbee i ye ngi ma.

4. Ngayilii Ye Naani Yei

Maa ii houni ti numu gbi hou nduwɔya hu, ɔɔ ti ngi waa mɔnɛmɔnɛ hinda hu, maa ii houni nuu maajia va nduwɔya hu, tao gbɔma mahoungɔ nduwɔyei ye keyi kgbi lekee i gbɔyɔ.

5. Ngayilii Ye Lɔɔlu Yei

Maa ii houni kɔɔ ti kpaagba hinda la nuu gbi ma, tao kɔɔ ti hinda wee a numu na a ke ke nuvu yaa a ngie.

6. Ngayilii Ye Weita Yei

Nuvuu gbi lee ngi lɔnya mia kɔɔ sawei i baagɔɔ ngi nuvu ya ma mia leke gbi.

7. Ngayilii Ye Wɔfila Yei

Nuvuu kpɛɛɛ ti maahɛwungɔɛ sawei gulɔ, tao mahoungɔ sawei i ti mahu wɛɛ nahi gbi ɛɛ ti hu wɔyɔ. Mahoungɔ sawei i tɔ ke hugbatei ji ɛɛ numugbi gbukpuu.

8. Ngayilii Ye Wayakpei

Nuu gbi ngi lɔnya mia kɔɔ sawa kpaambu ngaa yekpe ti ngi lɔnyei mavale a watii na ngi lɔnyi nasia ndɔɔ jawei keni numu a nyani ngi ma.

9. Ngayilii Ye Taalui

Maa ii houni ti numu magba, ti ngi wu kpɛgbɛma ɔɔ ti ngi gbɛ ngi yee a baama hu we.

10. Ngayilii Ye Puui

Nuu gbi ngi lɔnya mia nahii ti la nyɔngaa ngi ma tɛ i ngi maahinda gulanga kɔɔlehu ɔɔ i sawa kpoukpou nyaninga, kɔɔ ti ye njie na le fofohu, tao kɔɔ sawakpambu jein jein gɔngaa ti loo ngi va.

11. Ngayilii Ye Puu Mahuyelei

1. Nuu gbi ngi lɔnya mia nahi ti la nyɔngaa ngi ma hinda ngamu va, taa kiti lewe haani ti ye njie na le fofohu, tao ti jia a sawe panda pandaa.

2. Maa ii houni ti baa nuu gbi ma a sawahu wee - ndɔɔ yila jawa yo ɔɔ ndunya kpɛɛɛ jawa. Tao gbɔma maa i houni sawei i kpagbaa la nuu ma na kaahu lewengɔ sawei na ma i nyanini.

12. Ngayilii Ye Puu Mahufiei

Maa ii houni nuu i ye na nahi ta loko wili ngi bundu hinda hu, ngi ye pɛɛbu hinda, kɔɔlei kɛɛ ngowili na a pili ngitiwoma kia lee ti longɔla, kɛɛ kakpama a baagbuama hu we. Maa houngɔ sawei i nuu gbi maawɛɛ yɛɛ kakpamei ji bondayeya.

13. Ngayilii Ye Puumahu Sawei

1. Mahoungɔ numu gbi i ye hugbembo hu kɔɔ i li mia leke gbi ngi longɔ i li na, tao kɔɔ i hei ndɔɔ gbi leke hu ngi longɔ i heihu.

2. Nuɔ gbi ngi lonɔa mia kɔɔ i gbua ndɔɔ yila hu i li peka hu, i wee a ngi yee ɔ mbaa tinda, tao kɔɔ i yama ngi ndei na hu mia i gbuana.

14. Ngayilii Ye Puumahu Naanii

1. Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ i ngi yaama lowu kakpama yeye ndɔɔ yeka hu, tao kɔɔ i nganei gbuana.

2. Ye sawei ji ɛ ɛ lɛkpe gbi naleke ye numui ji i ndɔɔ jawa nyanini, tao i hinda gbulanina na ndɔɔ woyila hugbatei i loila.

15. Ngayilii Ye Puumahu Lɔɔli

1. Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ i wote a ndɔɔlii.

2. Maa i houni kɔɔ ti nuɔ gbi baa a ngi lolii ya, ɔ kɔɔ ti ngi baa a ndɔɔlii ya ndɔɔ yekahu.

16. Ngayilii Ye Puumahu Weitei

1. Hindui taa nyahii na ti lakpangɔ ta sɔɔwelɔ ti ndengaa le, ti genye ii yeni bɛɛ yila, tii yeni bɛɛ a ndɔɔ yila hunblaa, ɔ Ngewɔ veli gbambi yila ma. Ti lonɔe maahewungɔ sɔɔva, sɔɔhu, ɔ ji ta lo ti gɔɔ.

2. Kɔɔ hindui taa nyaha ti sɔɔwɛɛ, a nɛɛ pɛin ti veinja wɛ.

3. Bondei mia ndɔɔlei yei kpɔkui le, fale maahoungɔ heimii kɛ ndɔɔ gbi ti bondei mahu gbɛɛ kpɔtu kpɔtu.

17. Ngayilii Ye Puumahu Wɔilei

1. Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ i ngi wuma haakangaa majɔɔ, tao gbɔma kɔɔ taa nungaa ti makpɔma haaka majɔɔ.

2. Tɛ nuɔ gbi haaka gbua ngi yeya kia leke ti longɔla.

18. Ngayilii Ye Puumahu Waykpei

Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ i kiiya wee, kɔɔ i giila gbɔɔ tɔnyɛi le ɔ gbɔɔ i lonɔani, Ngewɔ ye gbɔɔ ngi longɔ i feli, ye tonye ji a ngi jein jein lɔ kɔɔ i ngi giliyei ɔ ngi yewɔveilei wote, I wote bɛɛ atayakpe ɔ taa nungaa, fofohu ɔ sɔkuma, kɔɔ i nungaa gaa a ngi ngliyei kɛɛ ngi yewɔ hindei.

19. Ngayilii Ye Puumahu Taalui

Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ i kiliya wee tao kɔɔ i yee kiiyeina le fofohu, yee tɔnyɛi ji a peelɔ yee kiiyei ji nuɔ gbi ɛ gbekpa kulɔ, tao kɔɔ i nemahulee kɛɛ ngowii majɔɔ tao kɔɔ ta bɛɛ i fe nungaa wɛ a pele gbi hu we, nahi bandowoma gbi ɛ waa nduahu.

20. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngoi

1. Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ taa nungaa ti gome, tao kɔɔ taa teini ti lee, i na lee hinda huwu va ii le.

2. Tɛɛ nguuaa numu gbi la a kpɔli hale kɔɔ i wote a kome ma mɔ.

21. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ-Mahuyelei

1. Nuu gbi lonɔa mia kɔɔ ngi loko i ye ngi guamɛti hindeihu, kɛ bɛɛ ta vulii i yɛhu ɔɔ nungaa tia vulii ta lokoloo ti ma.
2. Nuu gbi lonɔa mia kɔɔ ngi loɔhu guamɛti hugbatɛ wie ngoisia ti hiti ngi ma kia lee ta hiti nungaa ye pekeisia ma.
3. Nungaa mia maahoungɔ ti ti guamɛti hei, ti gbayei mia a pie a yenge, hulembinga ta yamalɔ ti kɔlei gula, tao ye kɔlei ji a kgula bunduhulɔ, nahii nungbi ɛɛ gbekpa numu gulɔ.

22. Ngayilii Ye Nugboɔyɔngɔ-Mahufelei

Numu gbi lee ndɔlɔlii a ngie, ngi lolei kpɔma hugbatɛ wie ngi va, tao kɔɔ ngi lolei taa ngitiwoma hugbatɛ ti pee ye kpɔma hugbatei na i foo ngi ma, tao a majɔɔɔ kialeke ngi lolei gbatei kɛɛ ye saweisia ti na, gbɔma kia lekee ye numui bɛɛ ngi hami gii na, kɔɔ wei i lɛgulɔ.

23. Ngayilii Ye Nugboɔyɔngɔ-Mahusawei

1. Numu gbi lonɔa mia kɔɔ i yenge, tao kɔɔ i ngengei na wie ngi longɔla, kɔɔ i mbɛlɛhei majɔɔ ngengemɛi, tao kɔɔ ti ɔ kɛngengei ɛɛ ngi lo.
2. Numu gbi lonɔa mia, nahii nduahɔ gbiima, kɔɔ ti ngi pawa kia a yenge la.
3. Ngenge mɔgbi lonɔa mia kɔɔ ti ngi pawa nahii ta kɛɛ ngi mablaa ta ti magbee gbualɔ hu kia nuvu, tao gbɔma kɔɔ kpɔma yeka i yena ngi va.
4. Ngenge mɔgbi lonɔa mia kɔɔ i wili hugbatehu na ngenga blaa ma vale.

24. Ngayilii Ye Nugboɔyɔngɔ-Mahunaani

Ngenge mɔgbi lonɔa mia kɔɔ i lɛvu tao kɔɔ i kpele yeka gbua, tao gbɔma kɔɔ aa ngenge huguangɔ waa wie, mahoungɔ gbɔma i yaa a ndɛvu wati majɔɔ, nahi i yaa ye ndɛvui na wie ma ta yaalɔ a ngi pawa.

25. Ngayilii Ye Nugboɔyɔngɔ-Mahulɔɔlui

1. Numu gbi lonɔa mia kɔɔ ta kɛɛ ngi mablaa ti ye kaahugbua hu, ti mɛhɛɛ yekpe mɛ, ti kula yekpe yili, ti la ndama yekpe, ti hale yekpe majɔɔ, tao gbɔma guamɛti i ye na ti va, hugbatɛ yekpe i yena ngi va a watii na ɛɛ ye ngege hu, a watii na ngi heigengɔ, watii na ngi wovang, kɛɛ watii na hinda a wa ngi mahu nahii ɛɛ gumbu.
2. Mahoungɔ gbɔma hugbatɛ i ye na kuimeisia kɛɛ ndengaa va. Mahoungɔ ndengaa kpɛlɛɛ, naa ti kɛ taa ti njeni ti ɔɔhu ɔɔ tii ɔɔhu, ye hugbatei ji i ti maa wɛɛ.

26. Ngayilii Ye Nugboɔyɔngɔ-Mahuweitei

1. Numu gbi lonɔa mia kɔɔ i kɔɔ gaa. Maa ii houni navoo hinda i ye kɔɔgaala ma, kɛ bɛɛ i wote a ye tɔtɔmɛi. Mahoungɔ kɔɔ gaalei i wote a sawa kpawu kpawu na ndo gbi ɛ gbuama ye tɔtoomi. Nyandengɔ kɔɔ ngenge kɔɔngaa i yna kpoto, kɛɛ kɔɔ yalngɔ gaalei naa va ti nɛmabu lewengɔ.
2. Kɔɔ gaalei i wote a hinda na a nuu lɛ gulɔma, ngi lonɔyisia kɛɛ ngi hugbɛmboi. I loko hei hinda yawubu gɔɔla, hinda bu houla kɛɛ ndiamɔya dunyei kpɛlɛɛ luahu, kɛnyɛisia kɛɛ Ngewɔ vɛli gbambisia luahu, tao kpaya waalɔ ndɔlɔ kpɛlɛ woyila yenge lukuisia hu kɔɔ ndilɛli i li gulɔma.
3. Bondeisia ti wote a haala bla ta kɛ na kaa ye gbɔɔ ti leingaa ta pee.

27. Ngayilii Ye Nugboɔyɔngɔ Mahuwɔfilei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ngi loko i ye mia a yɛna ye kɔndi hinda hu, i ngaa nɛɛ ye ye mbembei hu kɛɛ sayɛnsi ye tɛkulɔmii taa ye nafei.

2. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ mahugbee kpɔtu kpɔtu i ye ngi gbate hani ma, i ye a ngole ɔɔ hani lalango ɔɔ sayɛnsi haaka.

28. Ngayilii Ye Nugbɔyɔɔɔ Mahuwayakpei

Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ngi yee jawa kɛɛ ngitiwoma gee i yɛna, na a tɔ kɛ dunya lahei jisias ta hitilɔnga.

29. Ngayilii Ye Nugbɔyɔɔɔ Mahutaawui

1. Numu gbi lee, mia i heina, tao a lɛna gulɔma, mahouingɔ i na hinda hou a loko veinja.

2. Ji numu a ye ngi lɔnyei kɛɛ ngi hugbɛmboi ya yenge ma, na lee a wote a kpɛɛnguu a wee a saweilo naa a nuu wɛkeisia ti lɔnyei kɛɛ ti hugbɛmboi ma vale, kɛɛ numu kpɛlɛ ti maahinda va ngoyila lɔɔhu.

3. Numu ɛ ye tɔnyei jisias kɛɛ hugbɛmboi jisias yayenge nahi kpuango pilei na ma, tao gbɔma ɛɛ pindɛ kaa na wooma na ndɔlɔ kpɛlɛ gomɛi ti ndani.

30. Ngayilii Ye Numugbɔyɔɔɔ Mahupuui

Gbɛwogbɛ gbi na kɔlei ii hu na nu mu a nde ye kɛnga ti puilo na kɔɔ i ndɔlɔ ɔɔ ngoyila hugbate lɛnga ti lɔnyei kee ti hugbɛmboi mahugbua.
